

СЕРДАЛО

евет

Советски Союз Коммунистически партё Нохч-Галгйаь областен комитета
Грозненск горкома а, Нохч-Галгйаь АССР-а оргкомитета а
Грозненск къахьегамхой депутатий Совет а орган

Киранди

24

Ноябрь
1957 шу

№ 41 (2156)

Max 20 кеп.

Мехка боахам а культура а тоадара, советски адамий хьал- торо лакхаяккхара кхы а йоккхагъа йола коталонаш яха

Дукхагъа терко е школай балха

Коммунистически партес а советски йаьдало а цхьаькхэ хьама кхо ца деш еча йоакхонца дунен тла этгара ираз долашагъа дола беш советски мехкара беш да. Пакхувш бола кагий нах кхоаргъа йилмаш ховш а, унахцена а, дегаш гъоа дола а хилийтарна даиман терко еш да советски йаьдал.

Пачахъа хана беррига къахьегамхой а цар беш а дешанза хиннаха Нохч-Галгйаь Респубике массадолча берага дешийтилга чакхдаькхад, хьанз республике болх беш 350 совгъа школа я, 80 эзарел дукхагъа беш деша а дагъаш. Алхха ухк цхьан шера дешара гъулакха дахитта вай республиканна пачахьалкхено хьаьхьа ахча 100 миллион совгъа да. 1957-ча шера керда школай яхкарна 15,5 миллион ахча хийлад. Республике бешагъа хьаьхьа 5 эзар гартга хьаьхархо ва. Хьайилла болх беш я 1200 сар деша а вагъаш йола 7 школа-интернат.

Йаьдала а шоай мехка а даьх къахьегамхой болча мара хила тарлурдолаш гъулакх дац из. Кхувш боагъа коммунизм хьаьхарш дика жибарна цхьаькхэ а хьама юхазаш дац вай советски йаьдал.

Ухк гъехьарча шерашка докхий хьаьхьа карагъадан советски школанна дешара гъулакх заводашка, фабрикашка, совхозашка, МТС-ашка, колхозашка, фермашка беша балхашка дуьвара, школашка дийлашадьна бер, моллагъа хинна а, кулга говзал йоаллаш хилийтарна.

Коммунистически партен хьаьхьама школай болх шерашка шерага тоалуш латте а, хьанз а кхоачамбоцараш дукха да цу балхана.

Нохч-Галгйаь республике этгара докххагъа дола кхоачамбоцараш ларгъа деша да деррига беша деша хьаьхьа дехкарйила деш дола закон телхадеш хилар. Моттигашкара цхьаькхэ йола къахьегамхой депутатий советаш а райисполкомаш а эшшача тайпараш оарцагъа ца ялар бахьан долаш хьанз а школашка деша ца ухаш цхьа эзар гартга бер да республике. Школашка чу ца лонаш йисараш къаьста дукхагъа йилмаш я.

Шиблаь ахьлаь совгъа нохчий бер деша дагъаца 5-7 классашка Ахчой-Мартански районе йилмаш 16 мара яц. Селла белгалдаьна латтача цу хардахьарча гъулакха дукха саго еш яц Ахчой-Мартански райисполком. Йилмашка дешийтара гъулакх шитта во латт Малгобекски, Шалински, Курчалойски, Назрановски районашка а. Деша дагъа хьаьхьа долча берех хьанз бийнел дукхагъа беша да деша ца ухаш акхарец хьара районе: Ахчой-Мартански, Советски, Шалински. Хьанз а деша ца ухаш дукха беша да Назрановски, Малгобекски районашка.

Цу районашкарча партий-
Насарен района Назрановски совхоза Яндереча отделен болхлой хьаьхьаь, кля, мукх, гъадургарш чуйица а планал совгъ 200 гектар, ялат дладьна а баьнаь.

Хьаьта 216 гектар хьаьхьаь силос доаханна долча доьжъара лавтагъа еллай. Йол, ча фермаш йолча хьаьта дена а баьнаь, доаханна ла даькхакхш ремонт яь кийч а даьд. Иштта дикача толамашка ший белхаш да а яьнна, цу отделен коллектив 18-ча ноябре общи собрания а яь оттадир ялат туьдара гъехьа юсаш йолча Сурхотларча отделен новостройка де, 20 сар а вахийта 20 гектар хьаьхьаьш туьца. Из гъулакх массаволча саро кьоьаь бал а дир 19-ча ноябре йуьрана хьаьхьаьш а кийиьта шоай машинашка Сурхотла хьал а баьр.

Хьалхале Яндереча отделенеге я
Тракторниь бригада кулгал деш ва Евлоев Махьмад. Шоай отделенен балхах лаьца. Махьмад йоах:

— Яндереча отделене 10-ча тракторниь бригаде со болх беш вола дукха а яц. Тха тракторниь бригаде гъехьарча кхьаь бетта юкьера далаьркъаца 125 процент болх кхоачаш баьб. Хьанз ухк хьаьхьаь Советски Союз Лакхерча Совете вай хьаьхьаькхэ баьча кхаймамо дог урауттадеш, ма мотга дика кьа хьаьгаш ба. Хьаьта тха отделене ялат чуйица а даьнна гъулакха дладуш дола ялат дладьна а даьннад.

Яндереча отделенен коллектив ерригача района отделенешкара шоай ханнахьа ялат туьдара а пурахь дладуш ялат дладьна а хьалхале яькххай. ТУМГАЕВ М.

Народни судашка харжа кандидаташ оттабар

Чоагъа политически дог айдальара хул республикерча предприятешка народни судьяшкени народни заседателяшкени харжа кандидаташ оттабара хетаяь йола собранеш.

«Октябрьнефть» яхача мехкадаьтан промыслаь управлене транспортниь контора красни уголке гуьлбелар 120 сарал дукхагъа шофераш, тракторниьш, ремонтниь болхлой. Цу хьаьхьаькхэ коам бир партгорганизацен секретаро новкъ. Позднийков. Цо транспортниь коллектив тлахийхар Октябрьски районерча народни суде харжа дикагъа бола кандидаташ оттабара, хьоржамаш жердач производственни толамашка дезара.

Народни судья кандидаталла харжа оттае Валентина Григорьевна Турсенева мотгаьир слесара новкъ. Курицына.

— Валентина Григорьевна вайна массанена а дукха ханна денз йовзаш я, — йоах цо. — Октябрьски районе хьаьхьаькхэ из. Сийлахь-бокхьа Даьхьен тлом болабенаьча хана новкъ. Турсенева доброволец йолаш фронтэ яхар, геръ бе а дельа Даьхье лорайил. Лакхера юридически образовани аькьа, 1948-ча шера судахочун заместитель йолаш болхбе йолаьлар из, хьаьта 1951-ча шера судахочун югаметта а хержар шийх бола тешам а боаьбаш.

Новкъ. Турсенева кандидататура хьаллаьнар контора дир-ректор волча новкъ. Даьгуров.

Цеха начальник волча новкъ. Фроловс народни заседателя кандидаталла харжа оттае мотгаьир контора дикагъа вола слесарь, профтруппорг Павел Гримайлов, Лакхерча диспетчера новкъ. Сомов — техник вола Борис Рубанови шофер вола Георгий Портовоь, механика новкъ. Трубоев — слесарь вола Владимир Раьбови пенсийон вола Василий Афанасьевич Тузови.

Харжа мел оттаяь кандидатураш цхьатарча разьа хинна хьаллаьнар собранеш.

Баркал хилда дукха езача Коммунистически партена

СССР-а Лакхерча Совете Союз хьаьхьаькхэ дола кхайкарал Старопромысловски района нефтянша дог гъоаьнна тлаийцар. Массаныхъа а къахьегамхой митингаш собранеш хул.

Шоллагъа промысла шоллагъа участке митинг хьайиллар участка начальникоь. Докосов.

Этгара хьаьхьаькхэ деш хилар хьаьхьаь нефтяншк Антон Кузьмич Скориков.

Советски правительствос ший хьаьхьаькхэ ду кхайкарал, — аьлар цо, — бокхьа лорхьам бола гъулакх да. Шовъткъа шера вай хьаьбена нийк буьвача цу документо, беррига мехкашкарча наха нийк хьаьхьаькхэ. Йовзакхий я вай коталонаш, докхий да вай толамаш. Советски йилманхоьш Америка тлехьаьхьаьт. Хьанз вайна хьаьхьаькхэ латта дехкараш да дикагъа тоьдана догъа капиталистически мехкаш сага сий йоккхача продукцех тлехьаькхэ а хьалхадовлар а. Вай мехка болхлой классо из дехкар кхоачаьдерда.

Кьона нефтяншо — лавтан Калхарча скважина оборудованен ремонт еча бригада мастеро аьлар.

— Со вай, рахаш а хьанз Малхбуьен Украине. Польски панашта тхо каралоча хана тха юрта цхьаькхэ школа яьлар. Советски йаьдал дладьтач аз этгара хьаьхьаькхэ технически дешар дийшар. Дукха ха йовзаш даьхьаькхэ хилар со. Хьанз юрта школа я, цхьаьбела соца цхьан юрта баьха нах Лакхерча дешара заведенеьча дешам а ба.

СССР-а Лакхерча Совете кхайкарала жоп луш, бригада церах мастеро дехкараш тлаийнар балха боарамш 130 процент кьезагъа кхоачаьдердолаш, шоллагъа ремонт ца еш болх берболаш.

СССР-а Лакхерча Совете Кхайкара разьа болаш, участка оператораш, бериташ разьа а болаш, ер шу чакхдалаьхьаь планал совгъ 1550 тонн мехкадаьта лурдолош содам бир.

Кузнеций дош — чоагъа да

СССР-а Лакхерча Совете Юбилейни сессес Советски Союзерча дерригача адамашка даь кхайкарал разьа хинна тлаийцар № 4 йолча цеха коллектив. Цу исторически документ хетаяь йолча митинге цеха коллектив тлаийнар, шерара план ханал хьалхалгъа кхоачаьхьарна лаьрхъа дола дехкар.

Хьалхарча деноша хьаьхьаькхэ кузнецаша шоай дешам михаца длаьхуваш шоам ца хилар. Сменни нормаш тлехьаьхьаьхьарна социалистически яьржар бригадашта юкье.

Этгара хьалхалгъа докхий толамаш даьхар новкъ. Олейниковс кулгалдеш йолча бригадучарча кузнецаша. 13-ча ноябре цар хьайир 21 оатхал (5-Т—21 яхьаьхьаь), цунца сменни боарам 420 процент кхоачаш а бир. Цеха хьаьхьаькхэ боарам оттабир бригадо.

Республикан книжкаь изда-тельство кеп а тха арахеь «Нохч-Галгйаь АССР хьаьхьаькхэ» яхаш дола статисти-чески сборник. Сборник дарь ННП. АССР-а статистиически управленей коллектив я. Цу сборнико хьаьхьаькхэ вай республикан промышленности, юрт-боахам, капитални гъишлой, транспортен связен дегъар.

Статистически сборник

Сборника тла яьздаьд 1913 шу, 1940 шерача нийодича мишта хуьваеннай вай республикера куьлтура, унахценолоръяр, торговля. Цун тла йоалаьш вай республикерча наьха дукхали, республикан административно-территориальни лотатми хьаьхьаькхэ йола табляшаш.

Керда бешамаш длаьогъаш боахк

СССР-а Лакхерча Совете Союз Оркуммитетон содам барца Малгобекски районе длаьогъаш латт керда бешамаш.

Дукха ха йовзаш вошал долча Армянски ССР-е Малгобекски районера викалаш а баха цигара ена лажий, кхорий, гламгъай длаьогъа гъаьнаш енай цу районе.

Ингушски совхоза 5-ча отделене длаьогъа езаш 1680 гъанаш я, царех длаьогъа яьнна 520 га я. Отделенерча болхлоша дика кхепаду сомий бешамеш мел пайда боал. Бешамаш длаьогъаш хьожаш волча Кортоев Зархмата йоах: хьанзалехь а сомаш луш гъанаш я тха беша, тлаьогъаца шера кхы а дукхагъа хургъаь уж, йунал дика дика сикха дегъаьогъа гъанаш, гъанаш яц тха отделенерча бешамеш бокхьа пайда эьдгъола ха СССР Лакхерча Совете кхайкамашта жоп луш кхы а сикхерда оаха гъанаш длаьогъар. Массайолча оаьлонгаша тоабегъа оаха тхой от-деленен боахам.

Иштта сикхенна бешамаш длаьогъаш боахк совхоза 3-ча отделене а. Тха корреспондент бешамаш длаьогъаца моттиге длаьаьчагъа агрономо Крошка Виктор хьаьхам а беш 105 шу даьннагъа юькхача саго Гетагъов Хатой кулгалца беш длаьогъаш боахк кхоаьлагъа от-деленен болхлой. Бригадиро новкъ. Гетагъовс болхлошта хьаьхам бора, цо йоахар тлехьале дика хургъолаш болх беш йогъалаш гъанаш, сомий бешамаш бокхьа пайда луш я. Из нийса долга дика кхетаду от-деленен болхлоша.

СССР-а Малгобекски горкомо а горисполком а организациеь кулгалхой дехкарйила. Баьб шоай участкашка сомий гъанаш, комсамш йогъа.

Цу гъулакха агрономически новкълаш деш а хьаьхам луш а ба агрономаш а бешамаш длаьаьраш а.

Нерда тлаийца денхараш

СССР-а Лакхерча Совете Союз хьаьхьаькхэ дола кхайкарала жоп луш болхлоштен, инженерно-технически болхлошен, Грозненски химически завода гъулакхерча наьхен докхьа къахьаьга толамаш доах.

Ухк деношка цига дукха нах а гуьлбена митинг хилар. Трибуна тла ва завода

слесарь вола Николай Костырин. Цо аьлар:

— Тха завода коллективо Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцион 40 шу дызара сийна социалистически дехкараш тлехьаьхьаьш. Лакхерча Совете кхайкараша жоп луш, оаха дикагъа болх бергъа, Даьхьена продукция дукхагъа а лургъа.

Хьайбаш леладерий дика толамаш

Урус-Мартана района «Красноармейски» яхача совхоза хьайбаш леладераша социалистически яьхэ а буьваш, хьай-боаьх хьаьбоала пайда лалхьбара шоаш тлаийца дехкараш кхоачаьдара тлехьаькхэьсам лотта-табу.

обязательствос «кхоачаьхьаьй. Шера йоагъаца планал совгъа дладьнаьд 1100 центнер дуьх. Докхий толамаш доах доьжъа а. Хьара латгарага 2050 литр шурий яькххай. Шу-ра яькхьаьхьаь къаьста дика толамаш доах цъи хеза йолча доьжъа Анна Васильевна Ари-стовас.

Совхоза коллективо пача-хьаьхьаькхэ дуьх дладарча

Дикагъа барий цераш—Къахьаьга сийлен вониги тла
Республикански профсоюз Совете «Къахьаьга сийлен» кинга даьд. Цу тла яьзу произ-водстве, юрта боахаме, тран-спорте дукхача хана денз ден-гара денга шоай низ ца кхо-беш Даьхьена дика балхаш дераш.

Кьезагъа бац цу кинга тла цъи хеза бола машиннаьхьаьхой. Царна юкье Грозненски локо-мотивни депон машинист А. С. Нефёдов, Грознерча станцен-лакхера стрелочник Д. Ф. Па-реньков, вагоношка хьаьжаш вола К. М. Немыкин.

Советски Союзе уралла

Казахстана лавтагъа доахна руькъаш

Казаганда. (ТАСС). Цент-рально-казахстански геологи-чески управленес хьанзарча ка-рагандински экономически рай-онерча лавтан баьча тоаьжама йоташ влашгъитехай. Цунах хиннад лавтагъа боалла кюр 67 миллиард тонн болта. Из гучабаннаь карагандински а экибастуьски а бассейнашка. Донбасеьн Кузбасеьн боаькх-чул дикагъа беце а воагъа бо-аш, кокс йолаш бола кюр ба-цунца 18 процент. 13 милли-ард энергетически дикагъа бо-ла кюр ба Майкубеьск яхача. Блать миллионаш тонн аьшка руда йолаш я Караджалаь Балбрауни яхаш йола мотти-гаш. Уж я хургъолаь Казах-

стански магниткан бедалан ба-заш.

Джезказгане еш латт дунен тла этгар йоккхалгъа йола ца-ста доаладу комбинат.

Дика хьаьга чакхьаьнаьб даш — цинкови рудаьш долча моттигашка. Аркалыке долча бокситах аллюминий ду завод еш латт. Юкьерча Казахстане да мехка этгар лорхьаьме дола вольфрама а, молибдена а, висмута а руькъаш. Уж лав-татлара атта хьаьдоахлурдочла хиларах из моттиг хургъаь ле-тирующей металлш производ-ства, мехка этгар лорхьаьме йола база. Юкьерча Казахста-на лавта корайиь меьделеев-ски таблица тла мел йола эле-мент.

Къахьаьга вахте

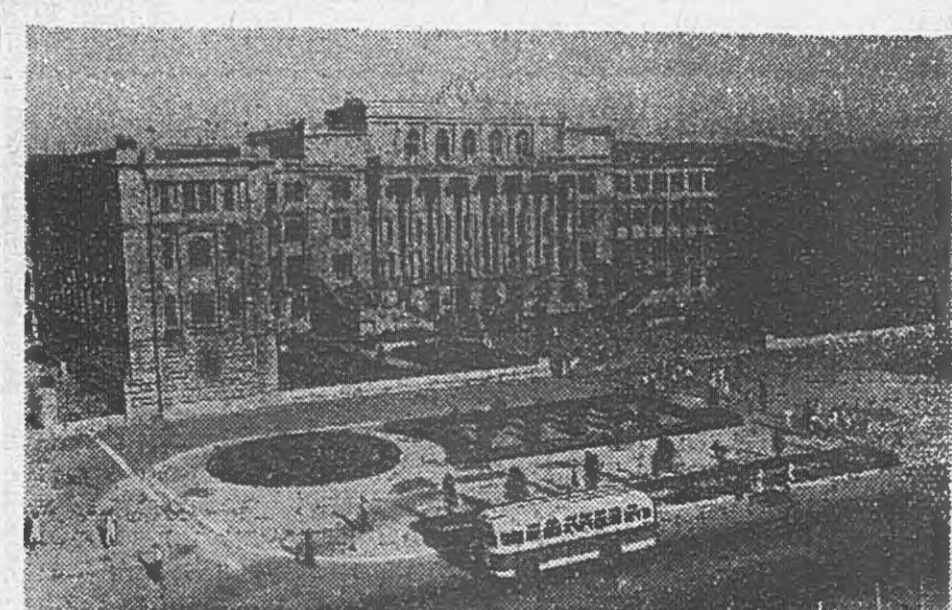
Юртбоахамаша шу толамашка чакхдаькххар дукха Мало-Ка-бардински шурий совхоза хьай-баш лелорхой къахьаьга вах-те айттаб. СССР-а Лакхерча Совете юбилейни сессе Совет-ски Союз хьаьхьаькхэ даь кхайкарал дийца а дийца, смена нормаш тлехьаьхьаьхьаь а хьайбайх продукт ялар лакх а де аьнна дехкараш тлаий-дир божабеттархашен, бежалу-шеь.

Балхашара гъулакх дика ле-ладарца дика хьаьхьаьхьаь гойт свинаршк болча Клавдия Старченковс Тамара Ершова-си. Старченко Клавдес гъулакх де деша дла чоагъаь 218 хьаьхьаь я, хьара дена хьара хьаьхьаьна тла хьета дозал 410 грамма да из боарамал дикка тлех а да. Ершова Тамарега длаьжъаьсташ хурекаш я, хьара денна, боарамал совгъа хьара-ненна 30 грамма дозал тла кхет

Шурий совхозо дийна езача 350 центнер дозал долаьд 265 хьаьхьаь пачахьаькхенна длаьна-най.

Астрахански аренашка мехкадаьтан клеж

Астрахань. 21-ча ноябре. (ТАСС). Ханз дукха ха йоац-паш астрахански аренашка мехкадаьтан хьалхара клеж те-хай. Укхазаш шоллагъа скважи-нана буьув текад. Блать тонн совгъа тлехьаькхэ мехкадаьтан-ду цо.

Революци хилалехьаь цхьаькхэ а Лакхера дешара заведени яьлар Азербайджане. Хьанз укхазаш 14 вуз я, цу вузашка дешам дукха а эзараш хилал мала а кхал а кагий нах ба. Институтаьта къаьста шоашта лаьрла дика ценош даьд.

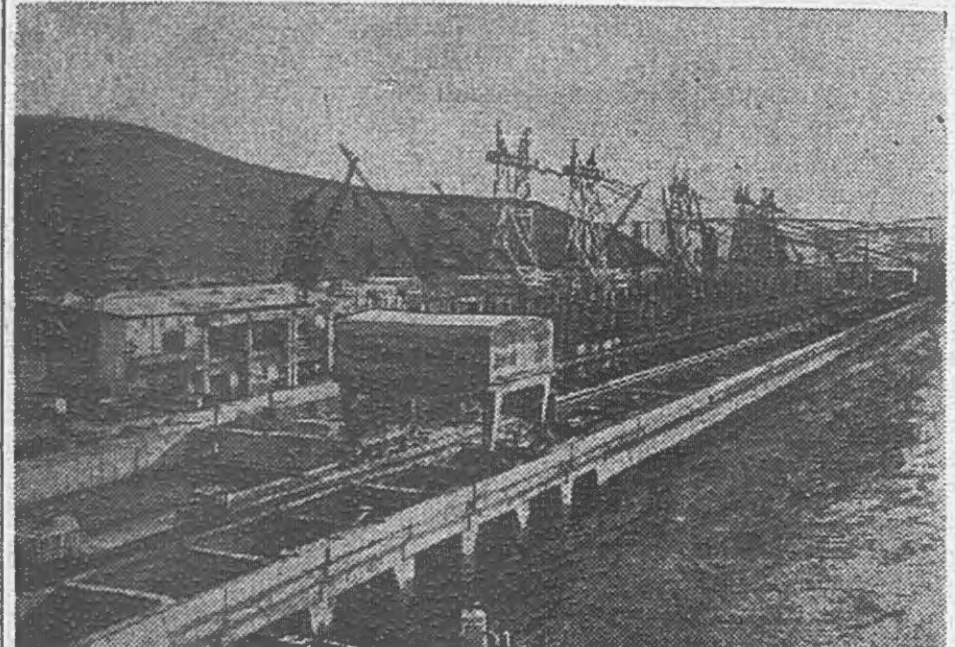
СУРТА ТЛА: Бакура Азербайджански политически институт.

Ф. Шевцова сурт. Фотохроника ТАСС.

Советски наха дахкийта совгъаташ

СССР-а Революцион Музеь 20-ча ноябре чакхдаьлар Октябрьски революцион совъткъа шу дызарца дийза Советски Союзе баьча наха Болгарски Халкъа Респубике-ра, Вьетнама Демократически Респубике-ра, Кореьски Хал-къа Демократически Респуби-кере, Монгольски Халкъа Рес-публикере, Югославен Федера-тивни Халкъа Респубике-ра дахкийта совгъаташ дладула. Совгъаташта юкье да адамий ис-кусствон произведенеш: пи-щаш тлехьаьхьаь, металлх, дахчах мехкадаьтан хьалхара клеж те-хай. Укхазаш шоллагъа скважи-нана буьув текад. Блать тонн совгъа тлехьаькхэ мехкадаьтан-ду цо.

маш а панюш а. Из дил дезде Москве яькхача делегаций церагъа совгъаташ дладар: Болгарски Коммуни-стически партен Политбюрон член волча Г. Цанковс, Вьет-нама къахьегамхой Партен По-литбюрон член а ЦК-а член а волча Ле Зуана, Кореяьн Къа-хьаьга партен ЦК-а председа-тала заместитель волча Ким Чан Мана, Монгольски хал-къа революционни партен ЦК-а хьалхара секретарь а адамий искусствон произведенеш: пи-щаш тлехьаьхьаь, металлх, дахчах мехкадаьтан хьалхара клеж те-хай. Укхазаш шоллагъа скважи-нана буьув текад. Блать тонн совгъа тлехьаькхэ мехкадаьтан-ду цо.

Куйбышевски область. Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцион 40 шу дуьзача хана болхбе йолаьнай Куйбышевски ГЭС — Европеь этгара низ болашагъа йола электростанци.

СУРТА ТЛА: Куйбышевски ГЭС.

С. Преображенски сурт. Фотохроника ТАСС.

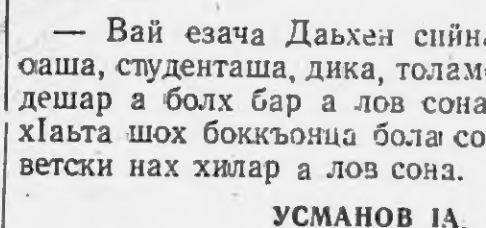

XVI Орджоникидзеви партийни конференцера

XII Наурски партийни конференцера

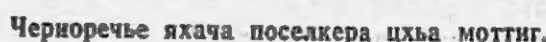
Литературни концертиј або

Черноречье хьалъеш латт

Назрановски районе Наьсар

Тхона хетачох, нагахьа санна
зав. райОНО волча Гайтовс а
зав. облОНО волча Циганковс
а е йоглача тайпара ший хан-
нахьа гулакха глайг а хин-
наяларе ух кхаьбетта тха де-
шар довргдацар.

Чигарга хясап долаш да
Тригородни районе ялаташ
Гладерна даь сухалаш белгал-
тайне: 8-ча апрела — ерригача
районе аьхадар 161 гектар
гаьтта, 9-ча апрела — 403,
10-ча апрела — 560, 17-ча ап-
рела — 1161 гектар.

Старо-юртovski районерча
ВЛКСМ 25 шу дызара чигарга-
ла колхозан комсомольск-ка-

Адамаштеи партеней гулапх де деза

Литературахи искусствухи ладаи ше даьча къамашлаш тӀа Н. С. Хрущевс йоах. «Адамаштеи партеней гулапх де деза» — из массаза а советски писателаша декхар хиннад. Кхы декхар хила ишш яц цун.

Нохчийн гӀалгӀай революцион аьллаш шойл литература дӀа-дар. Цхьабакъда, Советски лӀаьдала елар дӀаьхача хана тӀаьхадиса хинна. Нохч-гӀалгӀай къам культуран гулапх де-дегӀаьнаш ешаш мел йола то-ронаш. Хьахилар шойл пошташ, писателаш. Литературе хоза дика болх беш ба писателаш Арсанов, Яндиев, Музаев, Мамакаев, Хамидов, Веджигов, Су-леван, шитта кхыбараш. Акха-рех дика боксхийн писателаш ма баргба аха уйла кер чу йоосийташ, вай керда вахара хестадеши дика йозонаш деш ба вай кхона писателаш Эди-лов, Джамаханов, Боксов, Ах-матов, Чакхиве Капитон, Чак-хиве Юсупп и. кх. дӀ.

1956-чен 1957-чен шерашка Казакстанен (Киргизнен арада-хад тоьал дукха обьорнижаш. «Къоначар оазаш» «Бластие»

Октябрь бетта 25-ча денгара 29-ча денга кхаччалца Дагестана столице Махачкале Къилбаседан Кавказа по-эзен вечераш хилар. Из докка гулапх да Къилбаседа Кавказан халкӀий культуран вахаре.

Дагестана кхьаьгамхошта шойл произведенеш а йишар къамашлаш а дӀаьбартой-Боалххарой писате-лаша Шогенцуков Адамас, Теунов Хачимас, Шахму-раев Сайта, Къилбаседан Хирир писателаша Плевн Гри-шанс Харитонанс Кайтуков Георге, Цагараев Гигос, Адыгей поэто Исхака, Нохч-гӀалгӀай писателаша Муза-ев, Ахматовас, Муталиевс. Цига хилар Дагестана пи-сателаш а.

Вечераш хилар Филармоне, Каспийскани Карабудах-кентен клубашка, Партиний школе, Педагогический Юрбоахамани институташа, III Интернационала це-рагӀча фабрике, шитта кхыбахы.

Поэзен вечераш — вай адамий дег тӀара доттагӀал гуаьдоаккхаш чакъыьлар. Дагестанаша чӀоагӀа хьо-ашал да тӀанийар лоаллахарча республикашкарен обла-сташкарен шойлцига баьхка хьаьший.

«ДоттагӀал», «ДегӀаьноз», шитта кхыдараш. Вай цхьаболча по-этий стихаш эрсий меттала пе-ревод а яь арайийнай Моске-арадуьлача «Адамий дотта-гӀал» яхача журналта тӀен «Ли-тературни газетта тӀен Ростов-ски «Дон» яхача журналта тӀен. Кастта Московски Гослитизда-то эрсий меттала арахеь «Нохч-гӀалгӀай поэзен антоло-ги».

Вай халкъан «культуран ва-хар чу докка хӀама лархӀа мегаргӀа 1957. шера. Алма-Ате

эрсий меттала арадаьнна цӀи хезаь волча нохчийн писате-ло Арсановс яздаь «Маца дозва-лу доттагӀал» яха роман. Пи-сатело йокъаьча говзалца, де-шавшар тешавеш дуьц цу ро-мана тӀа эрсий революцион-е раьшта юкье из нийсалар ба-хьан долаш цу романс кертер-ча лозачун, нохчий бедняка Арбе кжетам чӀоагӀа дегӀа-бар.

Цхьабакъда, кхьаьстта бел-галдаккха деза, хӀансолца хьайолча хана нохч-гӀалгӀай

меттала яздаь цхьаькхха роман ча хилар. ВӀалла а хайраь хӀа-ма яздаьдаь вай писателаша 1918—19 шерашка граждани-тӀем тӀа нохчашеь гӀалгӀашеи даьхача доккхийча маьрален гулапхех, кӀезгита яздаь вай писателаша, паччыкхӀа йаьдала вайна юкье дӀса а дӀса, хӀанз а дӀа а даланза долча пхьа ле-хар, межарий удабар, дукха истий кхуьлар, кхалнахага цӀа дешийтар санна юча ладаташ-та духьал. Вай мехкдаьттан промьшленностан а социали-стически кхӀай а хьалха латта-раша даьха толамаш писате-лий пероша сийрда даханза до-ла гулапхаш да. Динза дӀсаь а динза дӀаьдоашаш а дараш дӀаьдарь да валлал дукха да.

Цхьабакъда, вай писателаш уж шойл сийрда а доккхий а декхараш кхьаьчаьдӀарна—вай мехка коммунизман общество хьаьте советски кхьаьгамхой дог-уйла айдарна мамогта оар-цагӀаьнна болх бе декхарийла ба. Шек хургдаь вай, нохч-гӀалгӀай писателаша, Дагеста-на, Хирир, ГӀаьбартой-Балжа-рой Къоаршой-Черсий, шитта вокха халкън а писателаша санна, из шойл доккха а бе-хктокхаме а декхар сийленца кхьаьчаьдӀар хиларна.

«Дагестански правда» тӀара.

Из цхьа бийса

Массах бийса ахай, енай, Фуннаг дӀирах
Ужаш лархӀа саг варвац,
Царна юкье белгал ена
Из цхьа бийса

Сона цӀаккха йицлургӀаьц.
...Из цхьа кхьаьсавотденна
Со ва хьежаста,
Кастта-каста гӀаьле сег...
Бай тӀа тӀаьса гӀолаш санна,
Сийнча сугал

Листта-листа сеткӀий кӀег.
Сийрда бода сетка санна,
Сай са тедеи,
КхьаьчаьдӀаьна сона хьо,
...ГӀайний со?— хоз цо аьнна,

Баьца кхьес тӀа
ОагӀуь теуш из лавох.
Безам дукха болча метте,
Дегаш дикте,
Дуьцар-алар кӀезга хул.
Ишт цу хулаш цхьа ха

Хьаьтта доацаш,
Цо са кара корта бул.
Хуьн кортош тӀада текха
Дончо чара

Сона сердал луш ма яц,
Сийнча сугал доагаш лепа
Сийрда сеткӀий
Сона бӀаьгӀаьш ма дац.

Тховсар сона йовхал телар,
Дог-са хьестар
Кара улла корта ба,
Сийрдаьнна са дог делар—

Карар хьежа
Уж иш сетка баьхан да.
...Ма лире ба дӀара сетка!
Хьайда!— яхаш

Из борд-бордах елакӀеж.
...Эггар лире уж иш сетка,
Оал аз тӀакка—
Сона кӀалхар хьаьлахеьж.

БӀарахӀийже, хьийже
...Езий хьона?—
Цу иш бӀаьро хаттар ду,
Цун наькха тӀа корта беже,
...Са мо эза!

Аз бордашча жоп дӀалу.
Урдуь, поартал хьоаь доацаш,
Дегаш даха
Цига оаха хьаьдӀар.

Къоаной, моллаш юкье боацаш,
ВӀаьлаькхетар
Тхьой дегашча хьаьтта дир...
...Массах бийса ахай, енай,
Фуннаг дӀирах

Ужаш лархӀа саг варвац,
Царна юкье белгал ена
Из цхьа бийса
Сона цӀаккха йицлургӀаьц.

ГӀалгӀай писатели керда сборник

Кена теа арадаккха кӀиьдеш да гӀалгӀай писате-лийн поэтийн керда литературни сборник. Сборника тӀа кена теа арайох гӀалгӀай поэтий Бекон Тебмота, Оз-ев Ахьмада, Озиев Салмана, Осмиев Хьамзата, Мутали-ев Хьаьбикара, Веджигов Ахьмада, Чакхиве Капитона, Чакхиве Юсуппа, Хамхоев Ахьмада поэзи. Цул совгӀи обьорника тӀа гӀалгӀай писателий Базоркин Идриса, Зя-ников Бахьауддина, Мальсагов ОархӀой, Боксов Ахьмада иштта кхыбарий а дуьцараш да.

Советски лораша

Иране 40 бер довчара даьхар

Тегеран, 18-ча ноябре. СССР — а Красни Крести Красни полумесияи яхача об-щественн Союза больнице «Хайр-хӀа» яхача Жугтий благотво-рительный общественн больница шин лоро дехар дир дохьаш доалла дӀаьр дӀаьча берашта ме-дицински гӀо де аьнна. Совет-ски лораша сикха новкъостал даь шойл транспортца 6 бет-тарга 2 шерага кхаччалца ха а йолаш дола 41 бер больнице хьаьдоалдир. Деррига бераш во хьал долаш, чӀоагӀа хала цамогаш дар. Медицински йи-май кандидат Т. А. Василь-ченкос кулгал деча больницан персонал дика гулапх а даь, 40 бер лечара даьхар. Уж больницера араьаьнаб дика бирза а бирза.

Больнице хьаьгуьбенача даь-шен ноаношен шойл бераш дерзарах советски лораша чӀоагӀа баркал аьлар. ЧӀоагӀа баркал оалаш яь «ХайрхӀа» яхача общественн больница а.

Газето хьаьдуьшачох, из дохь-аш дар шурила кхьаьчаьдаь дутаьа йокъаььча шуран ро-рошока меттал ца ховш «ДДТ» яха порошок теа хилар.

РЕДКОЛЛЕГИ.

Адрес редакци: г. Грозный, ул. Сталина, 22, телефоны: редактора 2-07-01, отдела партийной жизни 2-41-23, отдела экономики 2-25-72, корректорской — 2-30-91.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Монголийн Халкъа Республика. Улан-Батор. Сух-Батора майдане. Аьрдеха — Паччахьанхен музыкально драматический театра цӀешо. А. Сугкина сурт. Фотохроника ТАСС.

Голланде хинна американски самолетай катастрофаш

Гаага. (ТАСС). Тахан ара-даьнача голландски газеташа доаккхаьча алпашча кертӀяздаь дуьц американски самолет чу кхийтта йохар.

Газеташа белгалдоаь самолет йокхтараш из йокхийттача ка-зармашта цунах 300-эзар гуль-ден эь хинналгӀей, 5 сӀаь вийнен 12 сӀаь цовнаш яь хилари. Цул совгӀи газеташа хьаьхойт из само-

лет лелаш хинна летчик дӀа-даьхача цхьан шера американ-ски самолеташ телха хиларех кхьоза, уж юта а юташ, царна тӀера чутурсавеннигӀа.

Голландена тӀа гӀолаш каст — каст талха а талхаш чуухаш йола американски самолеташ лелаш хилар шойл раьза ца хилар хьаьбоьх голландски га-зеташа.

ЖАТАР

(ДУВЦАР)

КӀала ела а кхьаьж, аьлар ко-«Дика вахалва». НӀалар тӀара уй-ченгӀаь со дӀаьхьаькхӀа сона хоа-делар эламга, боаьналла хула-луш, кхалсага тӀехьаьша латта цхьа бер.

Наташа бӀаьрго безам бар са,— аьлар аз шортгӀаь.

МегӀаьд, со яь-м, аьлар кхал-саго, кӀаьдгӀолаш шийна тӀехьаьша латтачӀа берага юха а хьаьжаш. Ти-сха хӀама а латташ, готтача, ду-кха ха йоацаш кийдаьча дуаьча хӀама хьаьж йоагӀаьча цӀагӀа дӀа-чуьлаш со. Югуьзаьно аьбоьд а беш йоагӀаь лаьмпа хьаьлаьар кхалса-лаьмпа сердалона! бос баьха а кӀаьдгӀаьна а хийтар сона цун юьх. ХӀаьта а керача кертон йаьхьаьча кӀаькараш хьаьхойтар цун дегӀаьна нӀз болген, цун кьопалн. Хаданза, ший кӀаьмаша кхӀаьдӀаьла а кор-заьлаьнаьча, сикхеннача сона санна кулг эгаш каеттар цо аьбена, бок-кӀаьча наькха тӀаьча кофтах — е-лех хете а, е сох кхере а цӀаь хур-д-кх из. Цо согаьха хьаьлехкача сийнча, хий латташ санна долча доккхаьча бӀаьрех хоалора из кхера-ш, леладӀаьн, е хурдочун хьаьсха кӀаьт хьаьсӀаька сага хьаьлехкача латт, ший доккхаьча кхьаьш-гешт деха кийвенна саг санна лат-тар из.

Сел кхера а ма ле, корзагӀа ма-яла, Наташа,— аьлар аз. Баькьса эь аьнна волаьлехеь дехе-м аьлар со, хӀаьна аьлча кхалсаг кхы чӀоагӀагӀа каьза аьлар, бос дукхагӀа бахар. Кхы даьхо со йист ца хулий-юха йист хилар из:

Сона-м деррига а хов хьона, ла хьа ца оале... Сона-м хов из воаьдӀа... вийнӀа...

Кхы дӀаьхо фу дуьцаргӀа а ца ховш, корта ловаьтар аз. ТӀаькха шортгӀаь хьаьса кулг дӀаьхӀаьт аз, венаьно хьаьсӀаь бода ловаьноаьна хӀаьмӀаьш хьаьлехка, хьаьлехка цу хӀаьна марга цӀагӀаь бера чӀоагӀагӀа текар: «Мамал» аьнна. Бер узамаш а деш, дехьар. Со дӀаьбара хьаь-ча кхалсага юьх тӀа гӀолаш иь кӀа-жараш йохар, доккха а доаьхаш коча кӀал хоалуш буьхьар цун наькха.

Сабарде, са духьаьаьр, воти ва нӀз, со кастта дӀаьоагӀа хьо-на,— аьлар цо елхара кьурташ а деш.

Хьо хӀана елх, мама, со кхер,— йохар бер.

Цу саьхте истаьла тӀа йодилар аз саьхати, картонки, сатечун шин орденн. Шалта лелтача санна узара муьх а баьнна, юьхмӀаьшта кулгал хьаьт тӀа а тека, пен тӀа дӀаьтӀаьхӀаьт из согаьха буйк а болш. КулгӀий пелгашта юькье гӀолаш лавта йохар иш тӀаьдӀаьш. Кхы латта ца могаь, бӀогора ена телха а телхаш, цхьа кулг юькье латтача аьстомах ю а гӀордаьш, дивна тӀа дӀаьжар из. Хьаьл а иьш, йохуьсараш санна дегӀаьн цун дегӀ. Цхьан кулгаша наькха тӀа тӀолаьш хьаьмӀаьр а е-кха, бок кулг тӀаьдӀаьш йохар цо хӀаьмӀаьш йаьсӀаь хӀаьмӀаьшта. Гуьчох хийнӀа, дехар— дерринне а эзараш улаьш улаьш хӀаьл юьх цун иьш дегӀа.

Аьса малгӀа дӀаьча баькхӀаьч да ца ховш со ваьгӀаьча хьаьш ма бар-ца дукхӀаьт эьтар сона тӀом, ма аьра сона ший бирса юьх готташ: тӀом болбаьлехка ваьхара-ираза марга кхы хӀаьман уйла йоацаш, сатӀина, дуьнен паргӀаьноаьш гӀаьдӀаьх, кхы а шойл ваьхер хозде гӀерташ боажка дезал кхы дӀаьхо а шоашка кхьаьчаьрдоьча ираза планаш уаьтӀаьш, дезала, бе-рӀаь иразага сатӀина, даьй-ноаьно... узваьбеш дезалашта юькье хьаь а боаьхаш дӀаьхӀаьла кӀаьтӀий, баьх-ле-ла хьаьш тӀем тӀа шойл дегӀаьмаш йодийнаьх кӀаьтӀий... ераш санна цхьаьх бисаь, байнаьрех белха истий, бераш, тӀемо тӀаьна кӀаьт, хатараш, сатӀоаьш, гӀаьгӀа, бала... ХӀара се-куни массах лаь керда бирса тӀема сураташ дукхӀаьт уаьтар сона.

Хьо цхьан хӀаьмаш волаьш, муьх-воаьдӀаьча хана хьаь саьготдеш хьона тӀаьгӀаьта мога дӀаькхӀаьбеш санна, корта ловаьш чу ериггӀаь улаьх паргӀаьта а ваьнна, шортгӀаь дӀаьтӀаь-ваха белаьж тӀа кулг йодилараш аз НаташӀина, Елхара юькье цӀаььна-на согаьха хьаьлехкаьш из. ЦитгӀаь

Б. ЗЯЗНКОВ.

дагӀаьтар сона боаьза а эзарза а тӀем тӀа сайта, новкост хьаьхӀаькха кхалсага картонка.

— Мишта хилар из... мишчаь дӀаьр из? Юьх... хьаьдӀаьл сона из ше ма дӀара... Елхар саьз дӀаь а, юха а из йолаьлар кхерар со.

— Вай мехка дӀаьтар тхьо... тӀом чакхбала боалла ха яь нӀз. Берли-не чуьскача доаькхаш...

— Мада хилар из?— Юха метгӀа-на, хьаьлха ше хиннача босса яь цун юьх. БӀаьрш даьман согаьха дӀаьр, бӀаьрш нӀогӀаьр тоаьлар. ХӀара са ба-рагӀа доагӀа дош ше тӀуаьдӀаьлӀаьта-ла из хьы метгӀаьтӀаьрдоаьш санна лавдӀаьта гӀертар из. Цу хана цунаа бӀаьрехкаьча деррига цун аьлар дуне а из лурдоча жоьх тӀаьша хьыа мекх-хх оаьлурдур.

— Из дӀаьр аьлла бетта воргӀа-лаьгӀа дӀаьхӀаьч,— аьлар аз шортгӀа-га, сай а дог чӀаькхаш.

Цхьан юькье уйлаьх ловаьлар из, цхьан хӀаьман хьисап дехох тара, тӀаькха тӀаьмашеь хоза, безаме, пра-зах дог дӀаькхача санна вӀалла а хӀа-тар лерге ца денача тӀаьпара елакӀе-жар, тӀаьбенача цатоаьм, денача во-но тӀуаьдӀаьлӀаьтеш ер аьнна, кхы чӀоагӀагӀа из теа хьаь баькхка эь ва-раь со дехе волаьлехеь аьлар цо:

Бекх ма биллаьла, со елакӀе-жараш. Аьйс уьх дуьнен тӀа йох-кхача хана чуьх эьтар эь ираз дола-шӀаь хинна ха дӀаьжар яь сона. ПӀаьш шу хьаьлгӀагӀа дӀаьр из, тӀом бо-лаь деношк-со маьре ена хьаьларча денош дог уж. ХьаьшӀаьгӀа баькха наьх дӀа а кӀаьшта, тхьаьш ший дӀа-дар тхьо. Ма дукхаьча хӀаьмӀаьш улаьш йох-кх оаьха тхьаьш хурдоча ира-зеьча ваьхар, тхьаьш эламгӀаьча де-за-ла кьурчӀа, ЦӀаькха а тхьаьш кӀа-стергӀаьд дуне, мел латта кьона, вӀаьш хьаьмара тхьаьш дӀаьр-ле-тар хилар улаьш йох оаьха.

Наташа,— оалар са маро,— ма аьраз юьх хиннаь со хьох кӀаьшӀаьт, юха сога ена, сайла иразе кхы саг лова-р-хӀаьлӀаьч сона.

Дага мел хийнӀа дехар, ираьх дӀаьз хинна дӀаь доаьсденна, уй-лаьш дегӀаьнӀаь, корзагӀаьнӀаь... КӀаьнк... са кӀаьнк... са миска бо... из ба-хх хӀанз денз са салаьм, са ираз... ваьхар... цунаьх доал са оьк а яьхара хьисап а...

Ах а хуьцаьлар Наташа, яьшаш санна эламгӀаьнӀаь хьаьлар аз. БӀаьр-гаш а бӀаьдӀиьтар. ТӀап... тӀап... аьхаш кийлен тӀа йохар хьы тӀаь-маш.

Со аьрала аьнна гӀаьттар. Кхы сога дош ца олаьш, хьаьл а гӀаьт-таш, ший иьлар сона цо. Со хьаьлгӀаьгӀаь араьларга хьаьш латтар из, бӀаьр-гаш хьаьл из доккхаш. КӀаьла, элам-га, бера бар санна дола, кулг сога хьаь а хьаьдӀаьш, аьлар цо.

— ДӀара са ма кьурча са, пӀаьш шу хьаьлха тӀем тӀа ваьх из цӀагӀаьра ара ма ваьла а дог аьх ха даьлар са. Таханара дар аз из наькха-ваькхари — шин дӀаьш тардӀа-ча — баьха эргало хуртӀаьр царна юькье.

ТӀаькха, шортгӀаьч, лаьгӀаьча оаьзах тӀаьгӀаьр цо:— Бекх ма биллаьлех сона.

Со корзагӀаьнӀаьнавар: цунаа аьйса аьла халон бекх сӀаь ловаьрлӀаьч.

Геттара банде яь со араьаьнӀаьча хьаьна. Цхьан хьаьш соцаьлар со ра-кханаьра. ЮькхӀаь гӀаьр ела, муьх бетташ хьаьл из доккхаш. КӀаьла, элам-га, бера бар санна дола, кулг сога хьаь а хьаьдӀаьш, аьлар цо.

БаьдӀаьча бус, хьаьла наькха таьха дехаш, шаьрача ара тӀуаьдӀаьлар кхе-раш станце хьаьвара со. ГӀаьно бӀаьр-гашча цӀеюшкча мелу лампа сер-дал гора. Масса а коа тӀа, масса а цӀагӀа хатар латташ санна хатар со-на. Даьман ца дош, цьаь елаш, юха а елакӀежаш — НаташӀий су-рат латтар сона хьаьлхаш.

Раттене массекх сӀаьр. Цхьа ха аьннача гӀолаш цӀе фуражк тулар гуьваьлар:

— ПессажирӀий поез дӀоагӀа,— аьлар цо.

— Дукха ха яьлаькх ваьгоно тер-каьш, аьса берача наькхӀаь, сайна дӀаьхӀаьш уйла а еш, цьаьна набаро дӀа а узваьш юьлар со дӀаьнаьх аь-са леладӀаьш юьно лента тӀа сьаьна, юха духьал а хьуькхаш.

Республикански книготорга а респотребсоюза а

МАГАЗИНАШКА ДОХКАШ ДА

гӀалгӀай меттала араьдӀаьча дола ССКП-н ЦК-а

«Сийлахь-Йоккхача Октябрьски социалистический революцион 40 шу дӀаьрга» аха тезнаш.

Нохч-гӀалгӀай книготорг.

СОЮЗ ССР-а СВЯЗИ МИНИСТЕРСТВА

СОЮЗ ПЕЧАТЬ

1958-ча шера ПОДПИСКА хьаьнийлай республикан газета

„СЕРДАЛО“

ССКП Нохч-ГӀалгӀай обкома а, Грозненски гор-кома а Нохч-ГӀалгӀай АССР-а Оргкомитета а Грознен-ски кхьаьгӀаьмхой депутатий советта орган.

Газет арадуьл гӀалгӀай меттала киранда 2-ша, «Правда» аха газет миссел доккха а долаш.

Газет ухаргдолаш яьвалара мах:

3 бетта—5 сом 20 неп.

6 бетта—10 сом 40 неп.

12 бетта—20 сом 80 неп.

НьаьстгӀаьча цхьан газетта мах—20 неп.

МАССАВАРГ А „СЕРДАЛО“ ЯХА ГАЗЕТ

УХАРГДОЛАШ ХАННАХЬА ДӀАЯЗЛЕ!

Подпискаш дӀа иьйо масса йолача городий а, райо-ний а связи конторашкен, отделенешкен, агенстваш-кен, «Союзпечать» кношакшен, хӀаьта заводшкарчен керда цӀеюш дечарчен, организаьшкарчен, учрежде-шкарчен, учебни заведешкарчен, совхозшкарчен, МТС-шкарчен, колхозшкарчен общественни уполно-моченнаша а.